

SOCIOLOGY AND PSYCHOLOGY OF POLITICS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-21>

АНАЛІЗ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Гаймур К. С.

*кандидат економічних наук,
викладач кафедри філософії*

Масленников Д. В.

курсант V курсу льотного факультету

Полько О. О.

*курсант V курсу льотного факультету
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна*

Суспільство і держава на всіх історичних етапах розвитку цілеспрямовано впливали на свідомість та психіку військовослужбовця, морально-психологічний стан військового колективу та в цілому Збройних Сил.

Сьогодні морально-психологічне забезпечення як вид всебічного забезпечення визначено та нормативно закріплено у ряді керівних документів, які визначають порядок підготовки та застосування військ (сил) Збройних Сил України. Для розкриття сутності морально-психологічного забезпечення насамперед необхідно визначити зміст та обсяг понять “моральне” і “психологічне”, що ґрунтуються не тільки на змістовних ознаках моралі й психіки, а й на їх інтегрованій взаємодії. Мораль є складовою і водночас продуктом людської психіки і свідомості. Без людської свідомості моралі не існує. Свідомість є вищим рівнем розвитку психіки людини, особливим суспільно-історичним утворенням що полягає в суб’єктивному відображенні об’єктивної дійсності. Крім того, мораль і моральні якості людини впливають на формування її особистості та поведінку.

Головним змістом морально-психологічного забезпечення, спеціальних дій, підготовки персоналу є:

- морально-психологічна підготовка особового складу до виконання самостійних, пов'язаних із ризиком для життя завдань, переважно у відриві від основних сил військової частини;
- психологічна готовність виконати завдання;
- морально-психологічний супровід життєдіяльності і військової дисципліни.

Як свідчить практика, на морально-психологічний стан більшості військовослужбовців служби за контрактом позитивно впливають такі чинники:

- високий рівень особистої професійної підготовки і постійне прагнення до її вдосконалення;
- повага до Збройних сил своєї країни;
- повага до військових традицій;
- беззастережна впевненість в якості зброї;
- висока психологічна боєготовність.

Аналіз показує, що системи морально-психологічного забезпечення в зарубіжних і українській армії мають багато спільного, але є і різниця. В багатьох арміях світу в основу покладено “американська модель”. Тому доцільно проаналізувати систему морально-психологічного забезпечення у збройних силах США. Аналіз системи морально-психологічного забезпечення, або морально-психологічної підготовки, особового складу армій держав-членів НАТО в ході міжнародних миротворчих операцій дає змогу виявити деякі основні її ознаки та особливості:

- існування відповідного апарату фактично в усіх структурах організаційної будови збройних сил, розгалуження та суворого підпорядкованість різних служб і органів;
- існування у розпорядженні органів управління морально-психологічної підготовки могутньої матеріальної і фінансової бази в поєднанні з багаточисленным висококваліфікованим кадровим складом;
- чітко визначені ідейно-теоретичні та методологічні засади морально-психологічної підготовки; – високоякісне законодавче забезпечення;
- цілеспрямованість та масштабність морально-психологічної підготовки;
- комплексний підхід до завдань, які виконуються;
- нерозривна єдність процесу навчання і виховання;
- добре організована практична діяльність.

Досліджуючи морально-психологічне забезпечення військовослужбовців Збройних сил України, науковці стверджують, що морально-

психологічне забезпечення гармонійно сприяє підвищенню емоційних і бойових якостей військовослужбовців служби за контрактом, необхідних для ефективного виконання службових завдань під час збройних конфліктів у складній соціальнополітичній та інформаційно-психологічній обстановці, яка швидко змінюється.

Серед найважливіших чинників морально-психологічної і психогенної властивостей, що визначають поведінку солдата в бою, виділяють такі:

- ступінь моральної і фізичної перевтоми;
- вплив стресу; – наявність почуття страху;
- рівень мотивації;
- бойовий настрій.

У сукупності чинників, що сприяють розвитку стресу, важливе місце посідають умови служби, особливості встановленого розпорядку дня і дисциплінарних вимог, організація побуту, ступінь задоволення потреб і запитів військовослужбовців. Дуже відбивається на психічному стані військовослужбовця характер морально-психологічної атмосфери, що утворилася у військовому колективі, стиль відношень командирів з підлеглими, суспільна думка, переважаючі особисті і групові настрої і традиції.

Стан перевтоми характеризується загальним нездужанням, порушеннями діяльності серцево-судинної і нервової систем, втомою, дратівливістю, безсонням, провалами пам'яті, депресією, безладністю дій або ж нездатністю довести до кінця доручену справу. У ході ведення бойових дій військовослужбовці піддаються граничним психологічним і фізичним навантаженням і неодмінно відчувають сильну втому, що може переростати в перевтому внаслідок екстремальних кліматичних умов, тимчасових зрушень після тривалих перельотів, переривання сну, нерегулярного прийому їжі тощо.

Сильний вплив на психіку військовослужбовця в бою здійснює "бойовий стрес", який випробують усі військовослужбовці навіть у ході навчань у мирний час. Він, як правило, виявляється у людини, що усвідомлює складність чи небезпеку поставлених перед нею завдань, а також у ході їхнього виконання. Багато в чому такий стан залежить від ступеня психічної і фізичної втоми (перевтоми).

Тривалий стрес чи недостатня пристосованість можуть призвести до того, що організм людини перестане справлятися з негативними наслідками, викликаними сильним збудженням чи перевтомою. Здатність військовослужбовця до активних і усвідомлених дій різко падає. Надалі, якщо не будуть прийняті визначені заходи (наприклад, вивід з бою,

надання відпочинку, надання медичної допомоги), може наступити повне фізіологічне і морально-психологічне виснаження організму.

Реакція кожного військовослужбовця на психогенний чинник (розлади психічної діяльності, пов'язані з травмуючими психіку переживаннями, зумовленими військовими обставинами) індивідуальна. Проте ступінь її значною мірою залежить від сукупності реакції на цей чинник усього підрозділу (частини). Колективна реакція має сильний вплив на дисципліну і організованість частин і підрозділів.

Важливими чинниками, що впливають на психіку військовослужбовця, є ступінь оволодіння зброєю і бойовою технікою, визначальний рівень професійної переваги над противником, а також повнота об'єктивного уявлення про майбутню бойову діяльність і способи її виконання.

У бойовій обстановці головні причини психологічного стресу – це загроза життю, відповідальність за виконання завдання, недостатність і невизначеність отриманої інформації, дефіцит часу під час прийняття рішень і здійснення бойових дій, невідповідність рівня військово-професійних навичок потребам, що вимагають умов миротворчої діяльності від особистості, психологічна невідповідність до виконання конкретного завдання, невпевненість у надійності зброї та військової техніки, відсутність довіри до командування і чинники ізоляції (під час дій у відриві від основних сил, знаходження в засідці, патрулі, на блокпості) тощо.

Отже, морально-психологічний стан особового складу Збройних сил України, рівень військової майстерності, бойового уміння значною мірою залежатиме від ефективності організації і проведення заходів морально-психологічного забезпечення, всебічного забезпечення особового складу в ході виконання місії, виявлення і вирішення соціальних проблем, створення та підтримання позитивної соціально-психологічної обстановки під час підготовки та виконання завдань.

Література:

1. Корольов С. С. Проблеми соціального захисту населення та його стан серед військовослужбовців на початковому етапі реформування Збройних Сил України. *Вісник Київського славістичного університету*. – 2006. – № 27. – С. 77–83.
2. Балашова С.П., Васильєв С.П., Дубровинський Г.Р. Практичний курс військової психології: Навчальний посібник. Частина 2. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013. – 172 с.

3. Зеленков М. Н. Морально-психологическая подготовка войск в армиях зарубежных стран. Зарубежное военное обозрение. – 2000. – № 11-Г.

4. Толубко В.Б. Основні закономірності сучасних локальних воєн та збройних конфліктів. Київ: НАОУ, 2002. – 67 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-22>

ВИБОРИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Зубченко О. С.

*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Становлення в Україні інституту вільних конкурентних виборів обумовило необхідність розробки комплексного наукового підходу до вивчення та прогнозування електоральної поведінки. Цілісний погляд на вибори як соціальний феномен пропонує електоральна соціологія – спеціальна соціологічна теорія, що вивчає структуру і динаміку електоральних установок і поведінки виборців, фактори, що їх визначають, мотиви участі або неучасті громадян у виборах, особливості сприйняття ними передвиборних заходів, політичних партій та кандидатів.

Разом з тим різні аспекти виборчого процесу привертають увагу інших соціально-гуманітарних дисциплін.

Політологія розглядає вибори як найбільш масовий, легітимний та загально визнаний механізм досягнення, збереження та перерозподілу політичної влади. Основна увага приділяється політичним партіям, владним інституціям, елітним групам впливу, а електорат розглядається в контексті його активності та орієнтації на певну політичну силу.

Псефологія (від грецького «псефос» – маленький камінь, який виборці давніх Афін опускали до скриньок для голосування) – це наука про вибори, що досліджує різні типи виборчих систем, законодавство про вибори та специфіку організації виборчих кампаній. Цей термін було запроваджено у 1952 р. Робертом Маккалумом, а поширення він отримав завдяки популяризаторській діяльності Деніела Баталера. Російський